

ფაქტები

I. საქმის გარემოებები

A. სასამართლო პროცესი

1. დანაშაული

7. განმცხადებელი 1982 წლის აგვისტოს დაიბადა.

1993 წლის 12 თებერვალს, ათი წლის ასაკში, თავის თანატოლთან, ათი წლის ვ-სთან (განმცხადებელი საქმეში #24888/94) ერთად აცდენდა სკოლას. მათ სავაჭრო ცენტრიდან მოიტაცეს ორი წლის ბიჭი, წაიყვანეს ორი მილის მოშორებით, ცემით სიკვდილის პირას მიიყვანეს და დატოვეს სარკინიგზო მაგისტრალზე, რომ მასზე მატარებელს გადაეგლო.

2. სისხლისსამართლებრივი დევნის პროცესი

8. განმცხადებელი და ვ 1993 წლის თებერვალში დააკავეს და სასამართლო პროცესის მსვლელობის განმავლობაში წინასწარი პატიმრობა შეუფარდეს.

9. სასამართლო პროცესი 1993 წლის ნოემბერში, სამი კვირის განმავლობაში საჯაროდ მიმდინარეობდა პრესტონის სამეფო სასამართლოში მოსამართლისა და თორმეტი ნაფიცი მსაჯულის წინაშე. პროცესამდე ორი თვით ადრე ორივე განმცხადებელი სოციალურმა მუშაკებმა სასამართლო დარბაზის სანახავად მიიყვანეს და „მონმე ბავშვთა პაქეტის“ საშუალებით - რომელიც წიგნებსა და თამაშებს შეიცავს - გააცნეს სამართალწარმოების წესი და სასამართლოს პერსონალი.

სასამართლოს წინ უძლოდა და თან სდევდა საზოგადოების ცხოველი ინტერესი. პროცესი ფართოდ იყო გასაჯაროებული, როგორც ეროვნულ, ასევე, საერთაშორისო დონეზეც. სისხლის სამართლის პროცესის მსვლელობისას, სასამართლოში მიყვანილ ბრალდებულებს მტრულად განწყობილი ბრბო ხვდებოდა. ხალხი პერიოდულად ცდილობდა თავს დასხმოდა სატრანსპორტო საშუალებებს, რომლითაც ბრალდებულები სასამართლოში დაჰყავდათ. დარბაზი მუდამ გადაჭედული იყო პრესისა წარმომადგენლებითა და მაყურებლებით.

სასამართლო ჩატარდა ზრდასრულთა სისხლის სამართლის პროცესისათვის დამახასიათებელი ფორმალობით. მოსამართლესა და ადვოკატებს ეცვათ მანტიები და ეკეთათ პარიკები. თუმცა, პროცედურა, გარკვეულწილად, მოდიფიცირებულ იქნა ბრალდებულთა ასაკის გათვალისწინებით. ისინი დასვეს სოციალური მუშაკების გვერდით, სპეციალურად ამალღებულ საბრალდებო სკამზე. მათი მშობლები და იურისტებიც იქვე ისხდნენ. ზეპირი მოსმენების ხანგრძლივობა შეამცირეს სკოლის გაკვეთილების ხანგრძლივობამდე (10:30 საათიდან 3:30 საათამდე, ერთსაათიანი სადილობის შესვენებით). ამასთან, ყოველ საათში ერთხელ ცხადდებოდა ათწუთიანი ინტერვალი. შესვენებების დროს, ბრალდებულებს უფლება ჰქონდათ დრო თავიანთ მშობლებთან და სოციალურ მუშაკებთან ერთად გაეტარებინათ თამაშისათვის განკუთვნილ ადგილას. მოსამართლემ ცალსახად განაცხადა, რომ დაუყოვნებლივ გამოაცხადებდა შესვენებას, როგორც კი სოციალური მუშაკები, ან ადვოკატები აცნობებდნენ, რომ რომელიმე ბრალდებული დაღლილობის, ან სტრესის ნიშნებს ავლენდა. ეს ერთხელ მართლაც მოხდა.

10. 1993 წლის 1 ნოემბერს, სასამართლო პროცესის გახსნისას მოსამართლემ გასცა ბრძანება ბავშვებისა და ახალგაზრდების 1933 წლის კანონის 39-ე ნაწილის (იხ. ქვემოთ § 30) შესაბამისად, რომ არ უნდა გამჟღავნებულყო განმცხადებლის, ან ვ-ს ვინაობა, მისამართი თუ სხვა მაიდენტიფიცირებელი დეტალები და არ უნდა გამოქვეყნებულყო მათი ფოტოსურათები.

იმავე დღეს, განმცხადებლის ადვოკატმა შუამდგომლობა დააყენა სამართალწარმოების შეჩერების შესახებ იმ საფუძველით, რომ სასამართლო პროცესი, მედიის ცხოველი ყურადღებიდან და მასშტაბიდან გამომდინარე, უსამართლო იქნებოდა. არგუმენტების მოსმენის შემდეგ

მოსამართლემ დაადგინა, რომ არ არსებობდა იმის მტკიცებულება, თითქოს ბრალდებულების მიმართ მიკერძოებულობის გამო სამართლიანი სასამართლო პროცესი ვერ გაიმართებოდა. მოსამართლემ მიუთითა იმ გაფრთხილებაზე, რომელიც მან ნაფიც მსაჯულებს მისცა - რომ არ გაეთვალისწინებინათ არაფერი, რასაც საქმესთან დაკავშირებით შეიტყობდნენ ან ნახავდნენ სასამართლო დარბაზის გარეთ.

11. პროცესის მსვლელობისას ბრალდების მხარემ წარმოადგინა მტკიცებულებები, რომ ბრალდებულებს შეეძლოთ პასუხი ეგოთ საკუთარ ქმედებებზე. რადგან ისინი შესანიშნავად აცნობიერებდნენ თავიანთი ნამოქმედარის სიავეს (იხ. ქვევით §27).

განმცხადებელმა უარი თქვა ბრალდების მხარის კონსულტანტი ფსიქიატრის, დოქტორ სიუზან ბეილის მიერ შემოწმებაზე. ტ-ს ადვოკატების მიერ მოწვეული კონსულტანტი ბავშვთა და მოზარდთა ფსიქიატრიაში, დოქტორი აილინ ვიზარდი, უწყებით გამოიძახეს სამეფო სასამართლოს წინაშე ჩვენების მისაცემად. 1993 წლის 5 ნოემბრის დაცვის მხარისთვის მომზადებულ ანგარიშში, დოქტორმა ვიზარდმა გამოთქვა მოსაზრება, რომ განმცხადებელი იყო კარგი, ან საშუალო ინტელექტის მქონე ბავში, რომელმაც სწრაფად და სწორად გასცა პასუხი შეკითხვებს და რომელსაც შეეძლო განესაზღვრა განსხვავება ცუდსა და კარგს შორის - უფრო კონკრეტულად, იგი აცნობიერებდა, რომ ბავშვის დედისათვის წართმევა, მისთვის ზიანის მიყენება და სარკინიგზო მაგისტრალზე დატოვება არასწორი იყო. გარდა ამისა, დოქტორმა ვიზარდმა დაასკვნა, რომ ტ-ს აღენიშნებოდა პოსტტრავმული სტრესის ნიშნები - იგი გამუდმებით წუხდა დანაშაულის გარემოებებზე, აღენიშნებოდა უმადობა და უძილობა. ამ აშლილობამ და დანაშაულის შემდგომი თერაპიული მკურნალობის არარსებობამ, საგრძნობლად შეზღუდა მისი უნარი, მითითებები მიეცა ადვოკატებისათვის და თავის დასაცავად სასამართლოს წინაშე ადეკვატური ჩვენებით გამოსულიყო. პროცესზე დოქტორმა ვიზარდმა განაცხადა, რომ მიუხედავად მოსაზრებისა, რომ განმცხადებელი ქმედუნარიანია სასამართლოს წინაშე წარსადგომად, მაინც საკითხავია, რა გავლენას იქნებს პოსტტრავმული სტრესის სიმპტომები სამართალწარმოების მისეულ გააზრებაზე.

ამასთან, ბრალდების მხარემ მოწმედ გამოიძახა იმ სკოლის დირექტორი, რომელშიც ბიჭები სწავლობდნენ. მან განაცხადა, რომ ოთხი-ხუთი წლის ასაკის ბავშვებიც კი აცნობიერებენ, რომ მეორე ბავშვისათვის იარაღის დარტყმა ცუდი საქციელია. მან დასძინა, რომ ვ. და განმცხადებელი შესანიშნავად ხვდებოდნენ, რომ მათი ქმედება არასწორი იყო. იგივე ჩვენება მისცა კიდევ ერთმა მასწავლებელმა.

12. გარდა ამისა, ჩვენებები მისცეს იმ პირებმა, რომლებმაც დაინახეს ვ და განმცხადებელი იმ სავაჭრო ცენტრში, რომლიდანაც ორი წლის ბიჭი გაიტაცეს და რომლებმაც ეს სამი ბავშვი სხვადასხვა ადგილას ნახეს სავაჭრო ცენტრსა თუ სარკინიგზო მაგისტრალის მიმდებარე ტერიტორიაზე, სადაც მოგვიანებით გვამი იქნა ნაპოვნი. სასამართლო პროცესზე უჩვენეს პოლიციის მიერ ვ-ს და განმცხადებლის დაკითხვის ჩანაწერი. უშუალოდ პროცესზე არც განმცხადებელს და არც ვ-ს ჩვენება არ მიუციათ.

13. ნაფიცი მსაჯულებისათვის საბოლოო ინსტრუქციების მიცემისას, მოსამართლემ აღნიშნა, რომ მოწმეები სასამართლოში საზოგადოების გაცხოველებული ინტერესის პირობებში გამოცხადდნენ, და რომ ბევრი მათგანი ფოტოგრაფებს გადააწყდა. მათ ჩვენების მიცემა მოუხდათ დიდ სასამართლო დარბაზში, რომელიც ადამიანებით იყო სავსე და გასაკვირი არაა, რომ რამდენიმე მათგანი ემოციურად საუბრობდა, ხოლო ზოგს სულაც უჭირდა გარკვევით საუბარი. ეს ფაქტორი, აუცილებლად უნდა ყოფილიყო გათვალისწინებული მტკიცებულებების შეფასებისას. მოსამართლემ ნაფიც მსაჯულებს *inter alia* მიუთითა, რომ ბრალდების მხარეს წაყენებული ბრალის დეტალებთან ერთად ისიც უნდა დაემტკიცებინა, რომ განმცხადებელი და ვ აცნობიერებდნენ საკუთარი ქმედების შედეგებს.

14. 1993 წლის 24 ნოემბერს ნაფიცმა მსაჯულებმა ვ. და განმცხადებელი მკვლელობასა და მოტაცებაში ცნეს დამნაშავედ. მსჯავრი სააპელაციო სასამართლოში არც ერთ განსასჯელს არ გაუსაჩივრებია.

15. განაჩენის გამოცხადების შემდეგ, მოსამართლემ შეცვალა ბავშვებისა და ახალგაზრდების შესახებ 1933 წლის კანონის 39-ე ნაწილის (იხ. ზემოთ § 10) შესაბამისად მიღებული დადგენილება და ნება დართო, დეტალების გარეშე გასაჯაროებულიყო განმცხადებლისა და ვ-ს ვინაობა. მომდევნო დღეს, 1993 წლის 25 ნოემბერს, მათი სახელები, ფოტოსურათები და სხვა მონაცემები მთელი ქვეყნის მასშტაბით გამოქვეყნდა გაზეთებში. 1993 წლის 26 ნოემბერს მოსამართლემ დააკმაყოფილა შუამდგომლობა, რომელიც კრძალავდა ბავშვების მისამართებისა და სხვა იმ დეტალების გამჟღავნებას, რის მიხედვითაც შესაძლებელი იქნებოდა მათი ადგილმდებარეობის, მკურნალობისა თუ განთავსების ადგილების გამოაშკარავება.

3. სასამართლო პროცესის ზეგავლენა განმცხადებელზე

16. განმცხადებლის შესახებ 1997 წლის ნოემბრით დათარიღებულ ანგარიშში მოზარდთა სასამართლო ექსპერტი, დოქტორი ივ ჯონსი, რომელიც ტ-სთან 1995 წლის მაისიდან მუშაობდა, აღნიშნავს: „ნდობის ჩამოყალიბება რთული და გაჭიანურებული პროცესი გამოდგა, რაც ერთი მხრივ, [ტ-ს] შურისძიებისა და მედიის შიშით, მეორე მხრივ კი, ფსიქიატრების მიმართ თანდაყოლილი შიშითა და ანტიპათიით იყო განპირობებული“. ნდობის განსამტკიცებლად, დოქტორი ჯონსი თავიდანვე შეუთანხმდა განმცხადებელს, რომ მათი სესიები კონფიდენციალური იქნებოდა, ხოლო პროგრესის შესახებ ანგარიშგება მხოლოდ ზოგადად განხორციელდებოდა. აქედან გამომდინარე, სახეზეა ფსიქიატრიული მტკიცებულებების ნაკლებობა, რომლებიც *inter alia* ასახავს სასამართლო პროცესის ზეგავლენას განმცხადებელზე.

17. სასამართლოს მიმართ გაკეთებულ სარჩელში, განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ საქმის განხილვისას შექმნილი არახელსაყრელი პირობების გამო, მან ვერ შეძლო თვალი ედევნებინა სამართალწარმოებისათვის, ან თავისი სასიცოცხლო ინტერესებიდან გამომდინარე მიელო გადაწყვეტილებები. იგი ძალიან შეშინებული და დათრგუნული იყო განხორციელებული სამართალწარმოების გამო.

18. ლონდონის უნივერსიტეტის ფსიქიატრიის ინსტიტუტის ბავშვთა ფსიქიატრიის პროფესორი, სერ მაიკლ რატერი, განმცხადებელ ვ-ს შესახებ წარმოდგენილ 1998 წელს თებერვლის ანგარიშში აღნიშნავს:

“გარდა ამისა, მთხოვეს შემეფასებინა, რა სავარაუდო ფსიქოლოგიური და ემოციური ზეგავლენა შეიძლება იქონიოს გაჭიანურებულმა სასამართლო პროცესმა ზოგადად ბავშვებზე და კერძოდ [ვ-ზე], პროცესის საჯაროობის პირობებში. ჩემი აზრით, [ვ-ს] ასაკის ბავშვებთან მიმართებაში სასამართლო პროცესს ორი უარყოფითი ასპექტი ახასიათებს. პირველი, სასამართლო განხილვაში ხანგრძლივი მონაწილეობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი შედეგი ისაა, რომ ამ შემთხვევაში უსათოდ გვიანდება აუცილებელი ფსიქოლოგიური მკურნალობა და თერაპიული დახმარება. ათი წლის ბავშვს ფსიქოლოგიური განვითარების ბევრი წელი აქვს წინ და უკიდურესად მნიშვნელოვანია, რომ პროცედურები არ იყოს გაჭიანურებული. კერძოდ, როდესაც ბავშვებმა ჩაიდინეს ისეთი სერიოზული დანაშაული, როგორც სხვა ბავშვის მკვლელობაა, აუცილებელია, მათ გააცნობიერონ, რა დააშავეს და რას ნიშნავს ეს. რაც შეუძლებელია, როდესაც სასამართლო პროცესი კვლავ მიმდინარეობს და ბრალეულობის საკითხი სასამართლოს მიერ ჯერ არ გადაწყვეტილა. ამდენად, ვასკენი, რომ სასამართლო პროცესის გაჭიანურება უდავოდ საზიანოა ათი, ან თერთმეტი წლის ბავშვისათვის (უფრო მეტი ასაკის ბავშვისთვისაც კი).

დამატებით პოტენციურ საზიანო ფაქტორს წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ სასამართლო პროცესი გასაჯაროებულია და რომ აშკარაა საზოგადოების უარყოფითი (ხშირად უკიდურესად უარყოფითი) რეაქცია. სერიოზული დანაშაულის ჩამდენი ახალგაზრდებისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს საკუთარი ქმედების სიმძიმისა და პასუხისმგებლობასთან დაკავშირებული რეალობის გაცნობიერებას, ამას კი მეტად ართულებს სასამართლო პროცესის საჯაროობა...”

B. სასჯელი

1. თავისუფლების აღკვეთა მისი უდიდებულესობის შეხედულებისამებრ და ტარიფის დადგენა

19. მკვლელობაში დამნაშავედ ცნობის შემდეგ, მოსამართლემ განმცხადებელსა და ვ-ს, კანონის შესაბამისად, შეუფარდა თავისუფლების აღკვეთა მისი უდიდებულესობის შეხედულებისამებრ (იხ. ქვემოთ § 34).

შემდეგ, მისი რეკომენდაციით, ბიჭებს სასჯელი უნდა მოეხადათ, სულ მცირე, 8 წლით, რომ დამსახურებული სასჯელისა და პრევენციის მოთხოვნა დაეკმაყოფილებინათ (“ტარიფი” – იხ. ქვემოთ §§ 38-40). მან განმარტა, რომ ვერ განსაზღვრა ვაჭების შედარებითი ბრალეულობა და აღნიშნა:

“დიდი სიფრთხილე უნდა გამოვიჩინოთ, სანამ რომელიმე განსასჯელს საზოგადოებაში დაბრუნების უფლებას მივცემთ. მანამდე აუცილებელი იქნება ვრცელი ფსიქოთერაპევტული, ფსიქოლოგიური და შემეცნებითი გამოკვლევა და დახმარება.

გარდა იმისა, რომ ისინი სრულად უნდა იქნენ რეაბილიტირებულნი და აღარ უნდა წარმოადგენდნენ საფრთხეს სხვებისათვის, არსებობს სერიოზული რისკი სხვების მხრიდან მათზე შურისძიებისა.

... განსასჯელები ზრდასრულები რომ ყოფილიყვნენ დამსახურებული სასჯელისა და პრევენციის მოთხოვნების დასაკმაყოფილებელ პატიმრობის აუცილებელ ვადად თვრამეტ წელს განვუსაზღვრავდი.

თუმცა, ეს ბიჭები დიდი სოციალურ და ემოციური სირთულეების მქონე ოჯახებიდან არიან. ისინი გაიზარდნენ წარუმატებელი ქორწინების ატმოსფეროში, რომელშიც ხშირად აწყდებოდნენ, ხედავდნენ ან განიცდიდნენ ჩაგვრას, ალკოჰოლიზმსა თუ ძალადობას. ეჭვი არ მეპარება, რომ ორივე მათგანი ხშირად უყურებდა სხვადასხვა სახის გადახრებისა თუ ძალადობის სცენების შემცველ ვიდეოფილმებს.

ჩემი აზრით, დამსახურებული სასჯელისა და შემდგომი მკვლელობის პრევენციის მოთხოვნათა დასაკმაყოფილებლად, დანაშაულის საზარელი გარემოებებისა და დანაშაულის ჩადენის მომენტში განსასჯელთა ასაკის გათვალისწინებით, თავისუფლების აღკვეთის სათანადო ვადაა რვა წელი... რვა წელი ძალიან ბევრია ათი, ან თერთმეტი წლის ბავშვისათვის. ახლა ისინი ბავშვები არიან, რვა წლის შემდეგ კი ახალგაზრდა მამაკაცები იქნებიან”.

20. ლორდმა სასამართლოს თავმჯდომარემ ათწლიან ტარიფს გაუწია რეკომენდაცია. განმცხადებლის წარმომადგენლებმა წერილობითი განცხადებით მიმართეს შინაგან საქმეთა მინისტრს, რომელსაც ტარიფის ვადა უნდა დაედგინა.

21. 1994 წლის 16 ივნისის წერილით, შინაგან საქმეთა მინისტრმა განმცხადებელს აცნობა, რომ გარდაცვლილი ბავშვის ოჯახის წევრებმა წარადგინეს 278,300 ადამიანის მიერ ხელმოწერილი პეტიცია, სადაც ნათქვამი იყო, რომ მათი რწმენით ბიჭები არასოდეს არ უნდა განთავისუფლებულიყვნენ. პეტიციას თან ახლდა 4,400 მხარდამჭერის წერილი. გარდა ამისა, პარლამენტის წევრმა წარადგინა 5,900 პირის მიერ ხელმოწერილი პეტიცია, რომლითაც, მინიმალური სასჯელის სახით, ოცდახუთი წლის დაწესებას მოითხოვდა. გაზეთმა *Sun*-მა კი გამოგზავნა 21,281 კუპონი, რომლებშიც მკითხველები უვადო თავისუფლების აღკვეთას უჭერდნენ მხარს. კიდევ არსებობდა 1,357 წერილი და მცირე პეტიცია, რომელთაგან 1,113-ში ხელმომწერები სასამართლოს მიერ რეკომენდებულზე უფრო მაღალი ტარიფის დადგენას ითხოვდნენ.

განმცხადებლის ადვოკატებს მიეცათ შესაძლებლობა, საკუთარი მოსაზრებები წარედგინათ მინისტრის აპარატისთვის.

22. 1994 წლის 22 ივლისით დათარიღებულ წერილში შინაგან საქმეთა მინისტრი განმცხადებელს აცნობებს, რომ დამსახურებული სასჯელისა და პრევენციის მოთხოვნების გათვალისწინებით მან თხუთმეტი წელი უნდა მოიხადოს. წერილში *inter alia* ნათქვამია:

“გადაწყვეტილების მიღებისას შინაგან საქმეთა მინისტრმა გაითვალისწინა დანაშაულის გარემოებები, სასამართლოსაგან მიღებული რეკომენდაციები, თქვენი სახელით წარმოდგენილი მოსაზრებები და ის, თუ რამდენად შეიძლებოდა მოცემული საქმის შედარება სხვა საქმეებთან. ამასთან, მან ასევე მხედველობაში მიიღო საზოგადოების შეშფოთება აღნიშნულ საქმესთან დაკავშირებით, რასაც მოწმობს პეტიციები და სხვა კორესპონდენცია, რომლის შინაარსიც 1994 წლის 16 ივნისს ჩვენი წერილით ეცნობა თქვენს წარმომადგენლებს. მან აგრეთვე გაითვალისწინა სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემისადმი საზოგადოებრივი ნდობის შენარჩუნების საჭიროება.

სახელმწიფო მდივანი სრულად ითვალისწინებს იმ ფაქტს, რომ თქვენ მხოლოდ ათი წლისა იყავით დანაშაულის ჩადენის მომენტში. ამასთან, იგი აღიარებს, რომ უნდა მოქმედებდეს ბევრად უფრო მცირე ტარიფი, ვიდრე სრულწლოვანთა შემთხვევაში.

შინაგან საქმეთა მინისტრი ითვალისწინებს თქვენი სახელით წარდგენილ მოსაზრებებს თქვენი და თქვენი თანაბრადებულის შედარებით ბრალეულობასთან დაკავშირებით. იგი აღნიშნავს, რომ პირველი ინსტანციის მოსამართლემ ამის განსაზღვრა ვერ შეძლო. იმავე დასკვნამდე მივიდა შინაგან საქმეთა მინისტრიც.

პირველი ინსტანციის მოსამართლის რეკომენდაციის თანახმად მისაღები ტარიფი რვა წლით, ლორდი სასამართლოს თავმჯდომარის რეკომენდაციით კი, ათი წლით უნდა განისაზღვროს. გარდა ამისა, პირველი ინსტანციის მოსამართლემ დასძინა, რომ განსასჯელთა სრულწლოვანების შემთხვევაში შესაფერისი ტარიფი თვრამეტი წელი იქნებოდა. შინაგან საქმეთა მინისტრმა გაითვალისწინა აღნიშნული მოსაზრებები. მისი აზრით, სახეზეა განსაკუთრებით სასტიკი და სადისტური ქმედებები, რომლებიც რამდენიმე საათის განმავლობაში ხორციელდებოდა მცირეწლოვანი, დაუცველი მსხვერპლის წინააღმდეგ. შინაგან საქმეთა მინისტრის აზრით, ეს დანაშაული სრულწლოვანი პირის მიერ რომ ყოფილიყო ჩადენილი, სათანადო ტარიფი განისაზღვრებოდა დაახლოებით ოცდახუთი წლის ვადით და არა თვრამეტი წლის ვადით, როგორც ეს პირველი ინსტანციის მოსამართლემ დაადგინა.

ზემოაღნიშნული მიზეზებიდან გამომდინარე და დანაშაულის ჩადენის მომენტისათვის თქვენი მცირე ასაკის გათვალისწინებით, სახელმწიფო შინაგან საქმეთა მინისტრმა გადაწყვიტა, თქვენს საქმეში ტარიფი თხუთმეტი წლის ვადით განსაზღვროს. იგი დარწმუნებულია, რომ ეს ტარიფი შეესაბამება სხვა საქმეებში დადგენილ ტარიფებს.

სახელმწიფო მდივანი მზადაა გაითვალისწინოს ნებისმიერი ახალი მოსაზრება, რომელსაც ტარიფის ვადასთან დაკავშირებით თქვენ, ან თქვენი წარმომადგენლები გამოთქვამენ და ამგვარი ახალი მოსაზრებების საფუძველზე შესაბამისობის შემთხვევაში შეამციროს ტარიფი.”

2. საქმის გადახედვის პროცესი

23. განმცხადებელმა წამოიწყო საქმის გადახედვის პროცესი. იგი, *inter alia* ასაჩივრებდა შინაგან საქმეთა მინისტრის მიერ დადგენილ ტარიფს, როგორც არაპროპორციულად ხანგრძლივს და რეაბილიტაციის საჭიროებების გაუთვალისწინებლად დადგენილს. განცხადება წარმოებაში 1994 წლის 7 ნოემბერს იქნა მიღებული.

24. 1996 წლის 2 მაისს უმაღლესმა სასამართლომ *ორი მოსამართლის შემადგენლობით* ნაწილობრივ დააკმაყოფილა განმცხადებლის მოთხოვნა. 1996 წლის 30 ივლისს სააპელაციო სასამართლომ წარმოებაში არ მიიღო შინაგან საქმეთა მინისტრის სააპელაციო საჩივარი. 1997 წლის 12 ივნისს ლორდთა პალატამ ხმათა უმრავლესობით არ დააკმაყოფილა შინაგან საქმეთა

მინისტრის სააპელაციო განცხადება და დაუშვა განმცხადებლის შესაგებელი. ლორდთა პალატამ ხმათა უმრავლესობით დაადგინა, რომ შინაგან საქმეთა მინისტრმა უკანონოდ დანერგა ტარიფების სისტემის გამოყენების პოლიტიკა, რომელიც გამონაკლის შემთხვევებშიც კი უმნიშვნელოდ მიიჩნევა, უვადო პატიმრობაში მყოფი ბავშვის პროგრესსა და განვითარებას. გარდა ამისა, ლორდთა პალატამ ხმათა უმრავლესობით დაადგინა, რომ ტარიფის განსაზღვრისას შინაგან საქმეთა მინისტრი ახორციელებდა მოსამართლის მსჯავრდების ეკვივალენტურ უფლებამოსილებას და მსჯავრის დამდები მოსამართლის მსგავსად ვალდებული იყო არ დაჰყოლოდა საზოგადოებრივი აზრის ზეწოლას. რამდენადაც შინაგან საქმეთა მინისტრი არასწორად მოიქცა, როდესაც განმცხადებლის ტარიფის ხანგრძლივობის განსაზღვრისას მხედველობაში მიიღო საზოგადოებრივი პროტესტი და იმოქმედა პროცესუალურად უსამართლოდ, მისი გადაწყვეტილება უკანონოდ იქნა მიჩნეული (იხ. ქვემოთ § 41). შესაბამისად, გაუქმდა მის მიერ განსაზღვრული ტარიფი.

25. 1997 წლის 10 ნოემბერს შინაგან საქმეთა მინისტრმა აცნობა პარლამენტს, რომ ლორდთა პალატის გადაწყვეტილების გათვალისწინებით მან დანერგა ახალი პოლიტიკა ახალგაზრდა დამნაშავეებთან დაკავშირებით, რომლებიც მკვლელობისთვის არიან მსჯავრდებული და შეფარდებული აქვთ უვადო თავისუფლების აღკვეთა. აღნიშნული პოლიტიკის თანახმად, იგი, *inter alia*, ძალაში ტოვებდა თავდაპირველად განსახილველად წარმოდგენილ ტარიფს, რომელიც ითვალისწინებს დამნაშავის პროგრესსა და განვითარებას. შინაგან საქმეთა მინისტრმა განმცხადებლის წარმომადგენლებს შესთავაზა, ახალი ტარიფის დადგენის მიზნით მისთვის საკუთარი მოსაზრებები მიეწოდებინათ.

26. წინამდებარე გადაწყვეტილების მიღების მომენტისათვის განმცხადებლის ტარიფი საბოლოოდ დადგენილი არ ყოფილა. მთავრობამ თავის წარდგინებაში სასამართლოს აცნობა, რომ მართალია, განმცხადებელმა ვ-მ წარადგინა მოსაზრებები ტარიფის მისაღები ხანგრძლივობის შესახებ, მაგრამ მსგავსი მოსაზრებები ტ-ს მხარეს ჯერ კიდევ არ ჰქონდა მოწოდებული. გარდა ამისა, შინაგან საქმეთა მინისტრი ელოდა დამოუკიდებელი ფსიქიატრის დასკვნას ორივე პატიმართან დაკავშირებით.

II. შესაბამისი ეროვნული კანონმდებლობა და პრაქტიკა

A. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკი

27. ბავშვებისა და არასრულწლოვნების შესახებ 1933 წლის კანონის 50-ე მუხლის მიხედვით, რომელიც ბავშვებისა და არასრულწლოვნების შესახებ 1963 წლის კანონის მე-16(1) მუხლით შეიცვალა („1933 წლის კანონი“) ინგლისსა და უელსში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკი განისაზღვრება ათი წლით, რომლის ქვემოთაც ბავშვის სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენაში ბრალეულად ცნობა დაუშვებელია. ათი წლის ასაკი დამტკიცდა შინაგან საქმეთა სპეციალური კომიტეტის მიერ (შედგება პარლამენტის წევრებისაგან) 1993 წლის ოქტომბერში (არასრულწლოვანი დამნაშავეები, *სესიის მეექვსე ანგარიში, 1992-93 წწ. მისი უდიდებულესობის სამეფო კანცელარია*). განმცხადებლის სასამართლო პროცესის დროს, ათიდან თოთხმეტ წლამდე ასაკის ბავშვზე ვრცელდებოდა პრეზუმფცია, რომ ბავშვმა არ იცოდა, რომ რასაც აკეთებდა ცუდი იყო (*doli incapax*). ეს პრეზუმფცია უნდა გაბათილებულიყო ბრალდების მხარის მიერ. მას არ უნდა დაეტოვებინა ეჭვის გონივრული საფუძვლი, რომ დანაშაულის ჩადენის მომენტში ბავშვმა იცოდა, რომ მისი ქმედება ცუდი იყო და სცდებოდა ბავშვური გაუგონრობის ან სიცვლქის საზღვრებს (ც. (არასრულწლოვანი) საზოგადოებრივი პროკურატურის დირექტორის წინააღმდეგ [1996 წ.] სააპელაციო საქმეები 1).

პრეზუმფცია *doli incapax* გაუქმებულია 1998 წლის 30 სექტემბრიდან (დანაშაულისა და დარღვევების 1998 წლის აქტის 34-ე ნაწილი).

B. ბავშვი ბრალდებულების მიმართ სასამართლო პროცესის ფორმატი

28. მაგისტრატი სასამართლოების 1980 წლის აქტის 24-ე ნაწილის თანახმად, ბავშვები და თვრამეტ წლამდე ახალგაზრდები უნდა გასამართლდნენ დაჩქარებული სამართალწარმოების

ნესით მაგისტრატ სასამართლოებში. საქმის განხილვა უნდა მიმდინარეობდეს სპეციალიზებულ არასრულწლოვანთა სასამართლოში, რომელშიც მოქმედებს არაფორმალური პროცედურები და სადაც ფართო საზოგადოება არ დაიშვება. გამონაკლისს წარმოადგენენ ბავშვები და ახალგაზრდები, რომელთაც ბრალად ედებათ განზრახ მკვლელობა, მკვლელობა გაუფრთხილებლობით, ან ისეთი დანაშაული, რომელიც სრულწლოვანთა შემთხვევაში თოთხმეტი, ან მეტი წლით თავისუფლების აღკვეთას ითვალისწინებს და რომელთა საქმესაც ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო განიხილავს.

C. ბრალდებულ ბავშვთა დაცვა საჯაროობისაგან

29. როდესაც ბავშვის საქმე არასრულწლოვანთა სასამართლოში განიხილება, 1933 წლის აქტის 49-ე მუხლი ავტომატურად უკრძალავს მედიას ბრალდებულის სახელის, პირადი მონაცემების, ფოტოსურათის, ან ნებისმიერი სხვა ისეთი ინფორმაციის გასაჯაროებას, რომელმაც შეიძლება მისი იდენტიფიცირება გამოიწვიოს. სასამართლოს აქვს დისკრეციული უფლებამოსილება, გააუქმოს აკრძალვა მსჯავრდების შემდეგ, თუ მისი აზრით, ეს საჯარო ინტერესებს შეესაბამება.

30. როდესაც ბავშვი სამართლებს სამეფო სასამართლოში, სამართალწარმოების გაშუქების შეზღუდვები არ არსებობს - გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც მოსამართლე გამოსცემს ბრძანებას 1933 წლის აქტის 39-ე მუხლის საფუძველზე, რომლის თანახმადაც:

“(1) სასამართლოში ნებისმიერ სამართალწარმოებასთან დაკავშირებით... სასამართლომ შეიძლება ბრძანოს, რომ:

(a) სამართალწარმოების შესახებ დაბეჭდილმა არც ერთმა საგაზეთო რეპორტაჟმა არ უნდა გაასაჯაროს სასამართლო პროცესში ბრალდებულის, ან მოწმის სახით მონაწილე ნებისმიერი ბავშვის, ან ახალგაზრდის ვინაობა, მისამართი, სასწავლებელი თუ რაიმე სხვა მაიდენტიფიცირებელი მონაცემი;

(b) დაუშვებელია, რომელიმე გაზეთში გამოქვეყნდეს სამართალწარმოებაში ზემოთ ხსენებული სახით მონაწილე ნებისმიერი ბავშვის, ან ახალგაზრდის, ფოტოსურათი ან ფოტოსურათის შემცველი ფოტოსურათი - გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ამას სასამართლო დაუშვებს (თუკი ასეთი რამ საერთოდ მოხდა).

(2) ნებისმიერ პირს, რომელიც ამ ბრძანების მიუხედავად გამოაქვეყნებს რაიმე მასალას, თითოეული დარღვევისთვის, გამარტივებული სამართალწარმოების წესით დაეკისრება პასუხისმგებლობა ჯარიმის სახით...”

ზემოაღნიშნული დებულება გაფართოვდა ბავშვებისა და ახალგაზრდების შესახებ 1963 წლის აქტის 57(4)-ე ნაწილით და მოიცავს რადიო- და ტელემაუწყებლობაც.

39-ე ნაწილის განმარტებისას სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ ვინაიდან პარლამენტმა განზრახ განასხვავა არასრულწლოვანთა სასამართლო პროცესი - სადაც არსებობს პრეზუმფცია საჯაროობის წინააღმდეგ, სამეფო სასამართლოში ჩატარებული სასამართლო პროცესისაგან, სადაც პრეზუმფცია პირიქით მოქმედებს, უნდა არსებობდეს გონივრული მიზეზი 1933 წლის აქტის 39-ე ნაწილის შესაბამისად მოქმედების ბრძანებულების გამოსაცემად (რ. ლის (არასრულწლოვნის) წინააღმდეგ 96 სისხლის სამართლის საქმეთა აპელაციის ანგარიშები 188).

D. სასამართლო პროცესში მონაწილეობისა და სისხლის სამართლის სამართალწარმოების გააზრების უნარი

31. ბრალდებული არ ითვლება „ქმედუნარიანად სასამართლო პროცესში მონაწილეობის მისაღებად“, თუ შეზღუდული შესაძლებლობების მიზეზით - როგორცაა, მაგალითად, ფსიქიკური დაავადება, არა აქვს „საკმარისი ინტელექტი, რომ მითითებები მისცეს თავის სოლისიტორებსა თუ იურიდიულ მრჩეველებს, უპასუხოს ბრალდებებს, ეჭვის ქვეშ დააყენოს ნაფიც მსაჯულები და გაიაზროს ან თავად წარმოადგინოს მტკიცებულებები“ (R. v. Robertson 52 სისხლის სამართლის საქმის აპელაციის ანგარიშები 690). საკითხი, ქმედუნარიანია თუ არა განსასჯელი სამართლებრივ პროცედურებში მონაწილეობის მისაღებად, უნდა გადაწყდეს ნაფიც მსაჯულთა მიერ, სულ მცირე, ორი სამედიცინო ექსპერტის წერილობითი ან ზეპირი მტკიცებულების საფუძველზე.

თუკი ნაფიცი მსაჯულები განსასჯელს ქმედუენაროდ მიიჩნევენ, იმავე ან სხვა ნაფიცმა მსაჯულებმა უნდა განაგრძონ საქმის განხილვა და გადაწყვიტონ - ჩაიდინა თუ არა ბრალდებულმა დანაშაულებრივი ქმედება ან უმოქმედობა. ბრალის დამტკიცების შემთხვევაში, სასამართლომ შეიძლება განსასჯელის ჰოსპიტალიზების განკარგულება გასცეს (სისხლის სამართალი (კანონი შეურაცხადობის შესახებ), 1964, მუხლები მე-4, მე-4A და მე-5). ამის ალტერნატივას წარმოადგენს სასამართლო პროცესის გაურკვეველი ვადით გადადება, სანამ ბრალდებული სასამართლო პროცესში მონაწილეობის მისაღებად ქმედუენარიანი არ გახდება.

32. საქმეში *ქუნათი სახელმწიფოს წინააღმდეგ* ([1993წ.] ყოველკვირეული სამართლებრივი მაცნე 1315), საიდუმლო საბჭომ გააუქმა სამხრეთ ინდოეთის კერალას რეგიონის მკვიდრი გაუნათლებელი გლეხის (რომელსაც მკვლელობისათვის სიკვდილით დასჯა მიესაჯა) მსჯავრი, რადგან სასამართლო პროცესი, რომელიც კუნძულ მავრიკიზე გაიმართა, განსასჯელისთვის უცხო ენაზე მიმდინარეობდა და მისთვის მტკიცებულებები არ ითარგმნებოდა. საიდუმლო საბჭომ დაადგინა:

“სისხლის სამართლის უმთავრესი პრინციპის თანახმად, სისხლის სამართლის წესით დასჯად დანაშაულთან დაკავშირებული სასამართლო პროცესი ბრალდებულის თანდასწრებით უნდა განხორციელდეს. ამ პრინციპის არსი მხოლოდ ის კი არაა, რომ ბრალდებული ფიზიკურად ესწრებოდეს პროცესს, არამედ ისიც, რომ მას უნდა შეეძლოს პროცედურების გააზრება და გადაწყვეტა - რა მოწმეები მოიწვიოს, მისცეს თუ არა ჩვენება და, თუ უნდა მისცეს, საქმის რა ასპექტებზე გაამახვილოს ყურადღება”.

E. პატიმრობა მისი უდიდებულესობის შეხედულებისამებრ, ან პატიმრობა, სანამ ინებებს მისი უდიდებულესობა

1. მისი უდიდებულესობის შეხედულებისამებრ პატიმრობის არსი

33. ინგლისსა და უელსში მკვლელობისათვის მსჯავრდებული ზრდასრულები ექვემდებარებიან სავალდებულო უვადო თავისუფლების აღკვეთას (1967 წლის მკვლელობის (სიკვდილით დასჯის გაუქმების) აქტი). ზრდასრულებს, რომელთაც მსჯავრი დაედოთ ისეთი ძალადობრივი, ან სექსუალური ხასიათის დანაშაულთა ჩადენისათვის როგორებიცაა მაგალითად, მკვლელობა გაუფრთხილებლობით, გაუპატიურება, ან ყაჩაღობა შეიძლება შეეფარდოთ უვადო თავისუფლების აღკვეთა პირველი ინსტანციის მოსამართლის დისკრეციული უფლებამოსილების ფარგლებში - თუ იგი მიიჩნევს, რომ (i) დანაშაული არის მძიმე და (ii) სახეზეა განსაკუთრებული გარემოებები, რომლებიც ადასტურებს, რომ დამნაშავე წარმოადგენს საფრთხეს საზოგადოებისათვის და შეუძლებელია იმის თქმა, როდის შემცირდება ეს საფრთხე.

34. თვრამეტ წელს მიუღწეველ დამნაშავეებს, რომლებსაც მსჯავრი დაედოთ მკვლელობისათვის, ავტომატურად აღკვეთებათ თავისუფლება „მისი უდიდებულესობის შეხედულებისამებრ“, 1933 წლის ბავშვებისა და ახალგაზრდების შესახებ აქტის 53-2 (1-ლი) ნაწილის (შეცვლილის) შესაბამისად, რომელშიც ნათქვამია:

„მკვლელობაში ბრალდებულ პირს არ შეიძლება მიესაჯოს სამუდამო პატიმრობა, ან სიკვდილით დასჯა, თუკი დანაშაულის ჩადენის მომენტისთვის მას თვრამეტი წელი არ შესრულებია. ამის ნაცვლად სასამართლომ... უნდა შეეფარდოს თავისუფლების აღკვეთა „მისი უდიდებულესობის შეხედულებისამებრ“ და იგი უნდა განთავსდეს ისეთ ადგილას და ისეთ პირობებში როგორსაც დაუდგენს შინაგან საქმეთა მინისტრი.”

მისი უდიდებულესობის შეხედულებისამებრ თავისუფლებააღკვეთილი ბავშვი, ან არასრულწლოვანი თვრამეტი წლის ასაკამდე უნდა განთავსდეს ბავშვთა სახლში, ან სხვა დანესებულებაში, სადაც უზრუნველყოფილია მისი ასაკისათვის შესაფერისი პირობები. თვრამეტი წლის შესრულებისთანავე მსჯავრდებული უნდა იქნეს გადაყვანილი ახალგაზრდა დამნაშავეთა დანესებულებაში, ხოლო ოცდაერთი წლის ასაკის მიღწევის დღიდან იმავე დანესებულებაში, სადაც სასჯელს მკვლელობისათვის უვადო პატიმრობაში მყოფი ზრდასრულები იხდიან.

35. განმცხადებლის მსჯავრდების მომენტისათვის „თავისუფლების აღკვეთა ვადით მისი უდიდებულესობის შეხედულებისამებრ“ ნიშნავდა, რომ ბავშვს, ან არასრულწლოვანს განუსაზღვრელი ვადით აპატიმრებდნენ. ამ ვადის ხანგრძლივობის განსაზღვრა სრულად ექცეოდა შინაგან საქმეთა მინისტრის დისკრეციული უფლებამოსილების ფარგლებში. მინისტრი სარგებლობდა დისკრეციული უფლებამოსილებით, რჩევის მისაღებად პატიმარი ბავშვის საქმე პირობით ვადამდე გათავისუფლების საბჭოსათვის გადაემისამართებინა და ამ საბჭოს მხრიდან შესაბამისი რეკომენდაციის მიღების შემთხვევაში, გამოეცა ბრძანება ბავშვის გათავისუფლების შესახებ (სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების აქტი 1991 წ. (“1991 წლის აქტი”), ნაწილი 35(2) და (3) ა 43(2); იხ. ლორდი ბრაუნ-უილკინსონის მოხსენება ლორდთა პალატის წინაშე, რ. შინაგან საქმეთა მინისტრის წინააღმდეგ, *ex parte* ვ. და თ. [1998წ.] აპელაციის საქმეები 407 იხ.გვ. 492A-F, შემდგომში ნახსენებია, როგორც “*Ex parte* ვ. და თ.”).

36. 1997 წლის 1 ოქტომბერს, ძალაში შევიდა 1997 წლის დანაშაულის (სასჯელის) აქტის 28-ე ნაწილი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ ჰუსეინისა და სინგჰის საქმეებთან დაკავშირებით მიღებული გადაწყვეტილების შესასრულებლად (ჰუსეინი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ, 1996 წლის 21 თებერვლის გადაწყვეტილება, *განჩინებებისა და გადაწყვეტილებების ანგარიში 1996-I*, გვ. 252; და სინგჰი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ, 1996 წლის 21 თებერვლის გადაწყვეტილება, *ანგარიშები 1996-I*, გვ. 280). ეს ნაწილი ადგენს, რომ ტარიფის პერიოდის ამონურვის შემდეგ (იხ. ქვემოთ §§ 38-40) პირობით ვადამდე გათავისუფლების საბჭომ (და არა შინაგან საქმეთა მინისტრმა, როგორც მანამდე იყო), უნდა გადაწყვიტოს, უსაფრთხოა თუ არა პირობით გათავისუფლება დამნაშავისა, რომელსაც თვრამეტ წლამდე ასაკში ჩადენილი მკვლელობისთვის შეეფარდა თავისუფლების აღკვეთა მისი უდიდებულესობის შეხედულებისამებრ.

37. პირობით გათავისუფლებული დამნაშავე, რომელსაც მისჯილი აქვს თავისუფლების აღკვეთა მისი უდიდებულესობის შეხედულებისამებრ, შეიძლება სიცოცხლის განმავლობაში ნებისმიერ დროს იქნეს დაბრუნებული საპატიმროში, თუკი ამას შეწყალების საბჭო გადაწყვეტს.

2. “ტარიფი”

38. უვადო პატიმრობაში მყოფი დამნაშავეების გათავისუფლებასთან დაკავშირებული დისკრეციულ უფლებამოსილების განსახორციელებლად შინაგან საქმეთა მინისტრმა წლების განმავლობაში დანერგა „ტარიფის“ პოლიტიკა. პირველად ეს საჯაროდ განაცხადა ბატონმა ლეონ ბრიტანმა 1983 წლის 30 ნოემბერს (ჰანსარდი (თემთა პალატის დებატები) სვეტი 505-507). თავისი არსით ტარიფის მიდგომა უვადო პატიმრობის კომპონენტებად დაყოფას გულისხმობს. ეს კომპონენტებია: დამსახურებული სასჯელი, შეკავება და საზოგადოების დაცვა. “ტარიფი” წარმოადგენს მინიმალურ ვადას, რომელიც პატიმარმა უნდა მოიხადოს იმისათვის, რომ დააკმაყოფილოს დამსახურებული სასჯელისა და პრევენციის მოთხოვნები. შინაგან საქმეთა მინისტრი მანამ არ გადაამისამართებს საქმეს პირობით ვადამდე გათავისუფლების საბჭოში, სანამ სამი წელი არ დარჩება ტარიფის ვადის ამონურვამდე და არ ისარგებლებს პირობით გათავისუფლების დისკრეციული უფლებამოსილებით ტარიფის ვადის გასვლამდე (ლორდი ბრაუნ-უილკინსონი, *Ex parte* ვ. და თ., *op. cit.*, ატვ. 492G-493A).

39. 1991 წლის კანონის 34-ე ნაწილის თანახმად, დისკრეციული უვადო თავისუფლებათა აღკვეთილი პატიმრისათვის ტარიფი განისაზღვრება ღია სასამართლო პროცესზე პირველი ინსტანციის მოსამართლის მიერ მსჯავრდების შემდეგ. ტარიფის ამონურვის შემდეგ პატიმარმა შეიძლება სთხოვოს შინაგან საქმეთა მინისტრს თავისი საქმის გადამისამართება პირობით ვადამდე გათავისუფლების საბჭოში, რომელიც უფლებამოსილია ბრძანოს მისი გათავისუფლება, თუკი დარწმუნდება, რომ საზოგადოების უსაფრთხოებისთვის აღარ არსებობს მისი პატიმრობაში ყოფნის აუცილებლობა

40. თუმცა, 1991 წლის აქტის თანახმად, განსხვავებული რეჟიმი მოქმედებს იმ პირების მიმართ, რომლებსაც მისჯილი აქვთ პატიმრობა მისი უდიდებულესობის შეხედულებისამებრ, ან იხდიან სასჯელს სავალდებულო უვადო პატიმრობის სახით. ამ პირებისათვის ტარიფის ვადას შინაგან საქმეთა მინისტრი განსაზღვრავს. სასამართლო პროცესის შემდეგ პატიმარს ეცნობება, როგორც

პირველი ინსტანციის მოსამართლის, ასევე, ლორდი მთავარი მოსამართლის მოსაზრება. პატიმარს ეძლევა შესაძლებლობა, თავისი თვალსაზრისი წარუდგინოს სახელმწიფო შინაგან საქმეთა მინისტრს, რომელიც შემდეგ ადგენს ტარიფს და უფლებამოსილია, არ დაეთანხმოს მოსამართლეთა მოსაზრებას (რ. შინაგან საქმეთა მინისტრის) წინააღმდეგ, *ex parte* დუდი [1994] აპელაციის საქმეები 531, და იხ. შინაგან საქმეთა მინისტრის, ბატონი მაიკლ ჰოუარდის განცხადება პარლამენტის წინაშე, 27 ივლისი 1993 წ., ჰანსარდი (თემთა პალატის დებატები) სვეტები 861-864.).

41. განმცხადებლის მიერ დაწყებულ სასამართლო განხილვაში (*Ex parte V. and T., op. cit.*), ლორდთა პალატამ, *inter alia*, გაითვალისწინა „მისი უდიდებულესობის შეხედულებისამებრ“ პატიმრობასთან დაკავშირებული ტარიფის განსაზღვრის პრაქტიკის არსი.

ლორდმა სტეინმა მიიჩნია, რომ:

“ჩვენი ამოსვლი ნერტილია, გავარკვიოთ ტარიფის დადგენის იმ უფლებამოსილების არსი, რომლითაც შინაგან საქმეთა მინისტრი სარგებლობს. შინაგან საქმეთა სამინისტრომ მისი სახელით განმარტა, რომ: „მინისტრი ყოველთვის უნდა მოქმედებდეს იმავე მიუკერძოებელი სამართლიანობის პრინციპებით, რომლებითაც მოქმედებს განაჩენის გამომტანი მოსამართლე“. ტარიფის დადგენისას, რაც მსჯავრის სადამსჯელო ელემენტს წარმოადგენს, შინაგან საქმეთა მინისტრი განაჩენის გამომტანი მოსამართლის პოზიციაში იმყოფება. ტარიფის განსაზღვრისას, შინაგან საქმეთა მინისტრი ახორციელებს კლასიკურ სამოსამართლო ფუნქციას, რაც ეწინააღმდეგება აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებათა გამიჯვნის კონსტიტუციურ პრინციპს. პარლამენტმა შინაგან საქმეთა მინისტრს მიანიჭა შესაბამისი უფლებამოსილება, რომელიც მოიცავს დისკრეციულ უფლებას, განსაზღვროს პოლიტიკა და დაადგინოს ტარიფი. თუმცა, ტარიფის დადგენის უფლებამოსილება მაინც მოსამართლის მიერ განაჩენის გამომტანის უფლებამოსილების ეკვივალენტურია.”

ლორდმა ჰოუპმა დაასკვნა, რომ:

“თუმცა, ტარიფის დადგენა, რისი მიზანიც პატიმრობის მინიმალური ვადის განსაზღვრაა, თავისთავად სასჯელის გარკვეული ფორმის დაკისრებას წარმოადგენს. როგორც ლორდმა მასტილმა საქმესთან - რ. შინაგან საქმეთა მინისტრის წინააღმდეგ (*ex parte* დუდი გვ. 557ა-ბ) - დაკავშირებით შენიშნა, ტრადიციული სამოსამართლო საქმიანობის უმთავრესი მიზანი დანაშაულის გარემოებებისა თუ დამნაშავის მოტივების დადგენა და, დამსახურებული სასჯელისა და პრევენციის მოთხოვნების გათვალისწინებით, პატიმრობის მისაღები მინიმალური ვადის განსაზღვრაა. შინაგან საქმეთა მინისტრისთვის ტარიფის შესახებ რჩევის მიცემისას, მოსამართლე სწორედ ამ საკითხებით უნდა შემოიფარგლოს...”

თუ შინაგან საქმეთა მინისტრს სურს საქმეში ტარიფის დადგენა - რომ მინიმალურ ვადასთან დაკავშირებით სასამართლო ხელისუფლების მოსაზრებები საკუთარი მოსაზრებებით ჩაანაცვლოს - მან ყველაფერი უნდა გაკეთოს იმავე წესების დასაცავად...”

ლორდმა ჰოუპმა აგრეთვე გააკეთა კომენტარი დამნაშავე ბავშვისათვის ტარიფის დადგენასთან დაკავშირებით:

“უკანონოა ისეთი პოლიტიკა, რომელიც ნებისმიერ ეტაპზე უგულებელყოფს პატიმრობაში მყოფი ბავშვის განვითარებასა და პროგრესს, როგორც მისი საბოლოო გათავისუფლებისათვის მნიშვნელოვან ფაქტორს. ზრდასრული უვადო პატიმრებისთვის განკუთვნილი დასჯის ღონისძიებები, რომლებსაც არანაირი კავშირი არ აქვს ბრალდებულის განვითარებასა და წინსვლასთან, ვერ მიესადაგება მოთხოვნებს, რომლებიც პატიმრობის მთელი პერიოდის განმავლობაში ბავშვის კეთილდღეობისა და დაცვის საკითხების გადახედვას ითვალისწინებს”.

ლორდმა გოფმა *inter alia* განაცხადა:

“...თუ შინაგან საქმეთა მინისტრი 35-ე მუხლით გათვალისწინებული დისკრეციული უფლებამოსილების ფარგლებში პატიმრისათვის სისხლის სამართლის სასჯელის ელემენტის

განსაზღვრის პოლიტიკას ახორციელებს, იგი ასრულებს ფუნქციას რომელიც არის სასჯელის დაკისრების ფუნქციის ანალოგიური. ამიტომაც მინისტრი ვალდებულია, იმოქმედოს იმავე შეზღუდვებით, რა შეზღუდვებიც ვრცელდება მოსამართლეზე ხსენებული ფუნქციების შესრულებისას. კონკრეტულად, თუ იგი მხედველობაში მიიღებს განსახილველი საქმის გარშემო საზოგადოებაში ატეხილ ხმაურს, ის გაითვალისწინებს შეუსაბამო გარემოებებს, რითაც უკანონოდ აქცევს თავის გადაწყვეტილებას.

ამ თემაზე საუბრისას მოცემულ კონტექსტში მინდა გავმიჯნო - ერთი მხრივ, საზოგადოებაში არსებული ზოგადი შეშფოთება კონკრეტული სახის დანაშაულთა მომრავლების თაობაზე და მსგავსი დანაშაულის ჩამდენთა სათანადოდ დასჯის საჭიროება; და მეორე მხრივ, საზოგადოების მოთხოვნა, რომ კონკრეტულად ეს დამნაშავე (რომლის საქმეც ამჟამად იხილება) მკაცრად იქნეს დასჯილი...”

42. 1997 წლის 10 ნოემბერს შინაგან საქმეთა მინისტრმა განაცხადა, რომ ლორდთა პალატის გადაწყვეტილების გათვალისწინებით, იგი განახორციელებდა ტარიფის დადგენის შემდგომ პოლიტიკას მისი უდიდებულესობის შეხედულებისამებრ პატიმრობაში მყოფ, მკვლევლობისათვის მსჯავრდებულ არასრულწლოვნებთან დაკავშირებით:

“მე კვლავაც განვაგრძობ კონსულტაციებს პირველი ინსტანციის მოსამართლესა და ლორდ მთავარ მოსამართლესთან იმის დასადგენად, თუ რა სახის სასჯელი შეეფარდება ბავშვებისა და ახალგაზრდების 1933 წლის აქტის 53(1)-ლი მუხლით მსჯავრდებულ ნებისმიერ პირს. შემდეგ ამ კონსულტაციებისა და დამნაშავეს პირადი გარემოებების გათვალისწინებით განვსაზღვრავ სანჯის ტარიფს; მე ისევ განვაგრძობ პატიმრის სახელით წარმოდგენილი მოსაზრებების განხილვას და ჩემი გადაწყვეტილებების დასაბუთებას.

ჩემი დეპარტამენტის თანამდებობის პირები მიიღებენ ყოველწლიურ ანგარიშებს 53(1)-ლი მუხლის შესაბამისად მსჯავრდებულ იმ პატიმართა პროგრესისა და განვითარების შესახებ, რომელთა თავდაპირველი ტარიფი ჯერ არ ამოწურულა. იმ შემთხვევებში, როდესაც საჭიროდ მიიჩნევა ტარიფის შემცირების საკითხის განხილვა, ეს დაუყოვნებლივ ეცნობება მინისტრებს.

სანჯის ტარიფის ვადის ამოწურვისთანავე, მე, ან ჩემი სახელით მოქმედი მინისტრი გაცნობა ანგარიშს პატიმრის პროგრესისა და განვითარების შესახებ და განიხილავს ტარიფთან დაკავშირებულ მოსაზრებებს იმის განსასაზღვრად, კვლავ შესაფერისია, თუ არა თავდაპირველად განსაზღვრული ტარიფის ვადა...”

III. საერთაშორისო სამართლის შესაბამისი ნორმები

A. გაერთიანებული ერების სტანდარტული მინიმალური წესები არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების განხორციელების შესახებ (პეკინის წესები)

43. პეკინის წესები გაერთიანებული ერების გენერალურმა ასამბლეამ 1985 წლის 29 ნოემბერს მიიღო. საერთაშორისო სამართალში ეს წესები სავალდებულო ხასიათის არ არის; პრეამბულა სახელმწიფოებს მოუწოდებს, მაგრამ არ ავალდებულებს მათს დანერგვას. ისინი ითვალისწინებს:

“4. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკი

4.1 იმ სამართლებრივ სისტემებში, რომლებიც აღიარებენ არასრულწლოვანთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკის კონცეფციას, ეს ასაკობრივი ზღვარი არ უნდა განისაზღვროს ძალზე ადრეულ ასაკში და გათვალისწინებული უნდა იყოს ემოციური, ფსიქოლოგიური და ინტელექტუალური სიმწიფის ფაქტორები.

კომენტარი

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკი მნიშვნელოვნად მერყეობს და ისტორიულ და კულტურულ ფაქტორებზეა დამოკიდებული. თანამედროვე მიდგომა ამაში გულისხმობს, რომ პირველ რიგში უნდა გავითვალისწინოთ, შეესაბამება

თუ არა ბავშვი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მორალურ და ფსიქოლოგიურ კომპონენტებს; ანუ, შეიძლება, თუ არა ბავშვს - მისი ინდივიდუალური შემეცნებიდან და გააზრების უნარიდან გამომდინარე - დაეკისროს პასუხისმგებლობა უაღრესად ანტისოციალური ქცევისათვის. თუ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკობრივი ზღვარი ძალიან დაბალია, ან საერთოდ არ არსებობს, მაშინ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ცნებას აზრი ეკარგება. ზოგადად, ძალიან დიდი კავშირი არსებობს მართლსაწინააღმდეგო, ან დანაშაულებრივი ქმედების ცნებასა და სოციალურ უფლებებსა თუ ვალდებულებებს შორის (როგორცაა ოჯახური მდგომარეობა, სამოქალაქო ქმედუნარიანობა და სხვ.).

ამდენად, აუცილებელია ძალისხმევა შესაბამის მინიმალურ ასაკობრივ ზღვარზე შესათანხმებლად.

...

8. კონფიდენციალურობის დაცვა

8.1 ყველა ეტაპზე დაცული უნდა იყოს არასრულწლოვნის კონფიდენციალურობა, რათა ავარიდოთ მას ის ზიანი, რაც შეიძლება არასასურველმა საჯაროობამ და იარლიყების მიკვრამ გამოიწვიოს.

8.2 პრინციპში, არ უნდა გახმაურდეს არანაირი ინფორმაცია, რომელსაც შეიძლება არასრულწლოვანი დამნაშავის იდენტიფიცირება მოჰყვეს.

...

17. სახელმძღვანელო პრინციპები სამართალწარმოებისა და გადაწყვეტილებების გამოტანისათვის

17.1 კომპეტენტური ორგანოები გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში უნდა ხელმძღვანელობდნენ შემდეგი პრინციპებით:

(ა) რეაგირება ყოველთვის უნდა იყოს არა მხოლოდ გარემოებებისა და დანაშაულის სიმძიმის, არამედ აგრეთვე ბავშვის გარემოებებისა და საჭიროებების ისევე, როგორც საზოგადოების საჭიროებების პროპორციული;

(ბ) არასრულწლოვნის თავისუფლების შეზღუდვა გამოყენებული უნდა იქნეს მხოლოდ გულმოდგინე განხილვის შემდეგ და უნდა შემოიფარგლოს, რაც შეიძლება, მინიმალური ვადით;

...

(დ) არასრულწლოვნის კეთილდღეობა უნდა იყოს სახელმძღვანელო ფაქტორი მისი საქმის განხილვისას.

...

კომენტარი

...

ნესი 17.1(ბ) გულისხმობს, რომ მკაცრად სადამსჯელო მიდგომა არასრულწლოვანთა შემთხვევაში შესაფერისი არ არის. მართალია, ზრდასრულთა საქმეებში და ზოგჯერ არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილი განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულების შემთხვევებში, მხოლოდ დამსახურებული და სადამსჯელო სანქციები შეიძლება ჩაითვალოს მიზანშეწონილად, მაგრამ არასრულწლოვანთა საქმეებში ახალგაზრდის კეთილდღეობაზე და მომავლზე ზრუნვა უნდა იყოს უპირატესი.

...”

B. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ბავშვის უფლებათა კონვენცია, 1989 წ.

44. ეს ხელშეკრულება (შემდგომში „გაეროს კონვენცია“) გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურმა ასამბლეამ 1989 წლის 20 ნოემბერს მიღო და წარმოადგენს საერთაშორისო